

LOOS.fm's PET pavilion - *tijdelijk monument in een pauzelandschap*

Het PET paviljoen is een tijdelijk bouwwerk dat enerzijds een voorziening is ten behoeve van de wijk en het wijkpark en anderzijds informeert over onder meer duurzaam, recycling en afvalstromen.

Architect Michiel de Wit (medeoprichter van LOOS.fm and eigenaar van PROJECT DWG bureau voor architectuur) heeft zich sinds de realisatie bezig gehouden met het uitdragen van deze boodschap. Het PET paviljoen is gesitueerd in een zogenaamd pauzelandschap, een tijdelijk park gelegen in een binnenstedelijke wijk van de stad Enschede. Het wijkpark bestaat uit de voormalige Robson pyjamafabriek (broedplaats voor creatievelingen), een groot honden-uitlaatveld, vijftig moestuinen voor buurtbewoners en een gezamenlijk onderhouden wijkpark. Het PET paviljoen speelt een verbindende rol in al deze activiteiten en dient als kunstgalerie en huiskamer van de buurt.

“Als je de enorme stapels afval van dichtbij ziet, is dat heel confronterend. Daar wilden we iets mee doen. Dat ‘iets’ werd een paviljoen met wanden van petflessen in de Enschedese wijk Horstlanden-Veldkamp. Demontabel en tijdelijk, met de grond in bruikleen van woningcorporatie Domijn. Met tijdelijkheid omzeil je ingewikkelde regelgeving. Daar komt bij dat de wereld verandert. Bouwen voor de eeuwigheid is een loos begrip. Tijdelijkheid biedt vrijheid.”

Hoe een icoon, van afval architectuur maakte

Bij de “Abondantus Gigantus”, ook wel bekend als de Legokerk, was het archetype van de kerk het vehikel om de gerecyclede betonnen bouwstenen tot leven te brengen. Alleen, opeengepakte balen plastic afval, zoals deze bij een recyclingfabriek te vinden zijn, brachten nog geen ontwerp dat de kerk kon evenaren. Om uiteindelijk geen iglo van vuilnis te hoeven bouwen, was een architectonisch concept nodig dat van het afval ‘meer’ dan afval kon maken. Het opgetilde volume van het iconische Farnsworth House (door Ludwig Mies van der Rohe) bleek een perfecte referentie te zijn om van het grove afvalmateriaal een tijdloos architectonisch gebaar te kunnen maken.

Dit resulteerde in dat twee monumentale schijven die, werkend als lichtgevende transparante gordijnen, strak in het stalen frame van het PET paviljoen passen. Dubbelwandig opgebouwd, vullen zo'n 40.000 petflessen de transparante golfplaten van vloer tot plafond. Aan elkaar gemonteerde petfleshalzen houden met de doppen de wanden bij elkaar en maken in hun verschijning een knipoog naar de conusgaten van een duizend maal zwaardere betonnen muur. Overdag verlicht de massa van verfrommelde vormen op wonderlijke wijze het interieur, om 's avonds te werken als een abstracte lampion in het landschap.

Aan de straatzijde geeft een trapmeubel met hellingbaan, bekleed met 25.000 witte doppen van petflessen, entree tot het PET paviljoen. 8.000 tubes bodywash bekleden de vrijstaande kern die, door z'n positie, het totaal informeel in ruimten verdeelt. In het najaar

maakt een modulair op te bouwen glazen volume van hergebruikte glazen panelen de wintertuin op aan de parkzijde. Over twaalf meter openen zeven grote taatsdeuren de hoek van het bouwwerk, naar het park. Bezoekers ervaren de ruimten als een vertraagd binnenkomen dat opbouwt naar het betreden van het park van binnenuit. Centraal gelegen in het park, werkt het terras als een podium in het landschap. Een favoriete ontmoetingsplaats bij grote evenementen.

“Mensen vragen mij dikwijls: ben jij nu een architect of meer een kunstenaar? Samenwerken met mensen van verschillende achtergrond geeft je de mogelijkheid oorspronkelijk te zijn in je onderzoek. LOOS.fm omarmt het fenomeen tijdelijkheid als uitgangspunt in het creatieve proces, om te laveren tussen kunst en architectuur en de grenzen op te zoeken van wat mogelijk is.”

De kracht van tijdelijkheid en een (te herbruiken) bouwsysteem

Hoewel duurzaam bouwen een belangrijk thema is in de architectuur, zijn oplossingen aan de eindstreep niet altijd even duurzaam te noemen. Een ogenschijnlijk duurzaam product, kan bijvoorbeeld een niet duurzaam productieproces hebben. Het PET paviljoen pretendeert daarentegen geen oplossing te zijn, maar een experiment dat nieuwe mogelijkheden verkent en een deel bewustwording bewerkstelligt. De immense hoeveelheid PET-flessen die voor de gevels zijn gebruikt, tonen de maat aan waarin wij met zijn allen consumeren. De miljarden kilo's afval die we jaarlijks produceren.. waar gaat dat allemaal heen? En vooral: wat kunnen we daar nog meer mee doen?.. Dat zijn vragen die het PET paviljoen aan de orde stelt, bezoekers aantrekt en verwonderd.

Daarnaast roept het demontabele concept op, na te denken over het begrip tijdelijkheid en de waarde van een te hergebruiken bouwwerk. In vergelijking met bijvoorbeeld kantoorgebouwen die constructief honderden jaren kunnen blijven staan, zie je in de praktijk vaak een levensloop van zo'n 20 jaar voordat ze grondig gerenoveerd worden of moeten wijken voor andere plannen door een veranderde context. Houd dat tegen het licht dat de cement- en betonindustrie goed is voor zo'n 6 procent van de wereldwijde CO2 uitstoot en je beseft je, hoe tegenstrijdig de bouw bij tijden kan zijn.

Het PET paviljoen laat zien dat een gebouw tijdelijk voor 100% z'n nut kan bewijzen, waarna het met behoud van waarde zonder bouwafval hergebruikt of gerecycled kan worden. In een andere context, met een andere betekenis. Tegen eind 2017 zal het paviljoen een nieuwe bestemming krijgen op een volgende, nog nader te bepalen locatie. De constructie kan in een dag afgebroken worden, klaar voor transport, om op een nieuwe locatie weer opgebouwd te worden. De volgende bestemming van het paviljoen zal de aanleiding zijn om, binnen het kader van het stalen frame, een geheel nieuwe verschijningsvorm te creëren met betrekking tot de nieuwe context en het volgende gebruik.

Tijdelijk herbestemmen met een pauzelandschap

Het fenomeen om een tijdelijke invulling te geven aan braakliggende terreinen wordt in Nederland een 'pauzelandschap' genoemd. Een invulling als deze kan de stedelijke structuur van een sluitend programma voorzien en 'tijdelijk' (weken tot jaren) het probleem van leeg-

stand met een breed draagvlak overbruggen. Het succes van het pauzelandschap met het PET paviljoen en de integrale rol die het tijdelijke project heeft gekregen in de wijk, zijn wel degelijk opgemerkt door de wijk, gemeente en woningcorporatie en wordt momenteel meegenomen in de verdere herbestemming van dit gebied.

Dit project is kenmerkend voor de tijdelijke invullingen die in steden door heel Nederland worden toegepast. Het pauzelandschap is een vorm van ontwikkelen geworden die steeds meer voor vol wordt aangezien. Sinds de bouwcrisis is gebleken dat het traditionele ontwikkelen niet meer de antwoorden biedt op vragen en behoeftes vanuit de maatschappij. De continuïteit en sociale cohesie van een stad wordt onderbroken door de toename van leegstand en braakliggende terreinen. Door het uitblijven van een invulling en het gebrek aan onderhoud, daalt de waarde van omliggende bebouwing en wordt de samenhang van een buurt of stadsdeel wezenlijk aangetast.

Verschillende oorzaken als de krimp van steden, tekortkomingen aan - en het verouderen van de bestaande voorraad van gebouwen of een bouwstop, zoals dat in Enschede gebeurde door de crisis, maken dat corporaties en gemeenten inmiddels kansen zien liggen in het tijdelijk ontwikkelen. Eigenlijk moeten ze wel. Voor de crisis waren het deze partijen die, voorbij hun publieke functie, "ontwikkelaar" gingen spelen door te investeren in vastgoed en massaal grond op te kopen. Jaren later nu, kost de braakliggende grond ze een godsvermogen.

De buurt die actie ondernam

Sinds de crisis in de bouw is de verdere herstructurering van het gebied vrijwel geheel tot stilstand gekomen. Nog voor voltooiing eindigde het hernieuwde deel op een braakliggend en vervallen fabrieksterrein. De dooie hoek naast de Robsonfabriek trok oneigenlijk gebruik aan en werd dikwijls gebruikt als illegale stortplaats. Absoluut geen veilige plek voor kinderen om te spelen. Buurtbewoners organiseerden zich en benaderden de woningcorporatie voor een oplossing. Samen met [LOOS.fm](#) is vervolgens gezocht naar een breedgedragen totaalconcept om de bouwstop te overbruggen met een gemeenschappelijk sociaal project.

Wat begon als een idee voor een kartonnen paviljoen, ontwikkelde al snel tot een onderzoek naar kunststof-afval als bouw materiaal. De tijdelijke aard van het project maakte het mogelijk om aan minder regelgeving en bouwkundige eisen te hoeven voldoen, waardoor bepaalde vrijheden een precedent heeft geschapen in de architectuur. Sinds er sprake was om het paviljoen ook in beheer te krijgen, is [LOOS.fm](#) uiteindelijk zelf haar opdrachtgever geworden. Voor [LOOS.fm](#) is het proces samen met de gemeenschap en het uiteindelijke beheer van het paviljoen een heel leerzame ervaring geweest. Het heeft de kijk op architectuur en gedeelde ruimte zeer positief beïnvloed.

Stichting Kunst Boven het Maaiveld

Uitgangspunt voor de curatoren van Kunst Boven het Maaiveld was toch wel om bezoekers van het park en het PET paviljoen laagdrempelig in aanraking te brengen met kunst, zonder dat ze daarvoor een museum hoeven te bezoeken. Dit geldt ook voor de deelnemers aan een keur van activiteiten in het PET paviljoen, zoals bijvoorbeeld de regionale instelling voor beschermd wonen die wekelijks verschillende dagactiviteiten heeft voor mensen met psychische of psychiatrische problemen. Pas geleden nog, heeft de

Keramiek club geëxposeerd in het PET paviljoen en de boel bijna uitverkocht, wat aanmoedigt het goede werk voort te zetten.

Een galerie als ontmoetingspunt maakt geen vreemde combinatie in deze wijk. Enschede en specifiek deze buurt, die ook wel 'Klein Montmartre' wordt genoemd (refererend naar een Parijse buurt die bekend staat om haar kunstenaarsgemeenschap), heeft een rijke geschiedenis op het gebied van kunst door onder andere de kunstacademie en bekende hedendaagse kunstenaars en ontwerpers. Inmiddels zijn er tientallen exposities geweest van kunstenaars die verbonden zijn aan de wijk of in hun werk ook aansluiten op de boodschap die het PET paviljoen uitdraagt.

In slechts 4 jaar tijd heeft het Robsonpark kunnen transformeren van braakliggend terrein tot hét centrale punt in de wijk. Het programma in het PET paviljoen varieert van kinderen die druk bezig zijn in hun moestuinen, tot het overleg van de wijkraad. Jaarlijks wisselen zes grote exposities met drukbezochte openingen en evenementen zich af, terwijl onder tusschen het PET paviljoen ook verhuurd wordt voor vergaderingen, bijeenkomsten en activiteiten.

LOOS.fm's tijdelijke monumenten

Tijdelijke gebouwen zoals het PET paviljoen (5 jaar), maar ook zeker de Legokerk (6 weken), zijn wat architectuurbureau project.DWG noemt 'tijdelijke monumenten'. Incidenten in de openbare ruimte van monumentale schaal met een sterke maatschappelijke functie. Deze incidenten kunnen zowel een gebouw, object of landschap zijn, die al dan niet commercieel of maatschappelijk ingezet kunnen worden. Het doel, de totstandkoming en organisatie van deze projecten vereist een betrokkenheid die veel verder gaat dan reguliere opdrachten van project.DWG als architectenbureau. Dit is mede waarom het PET paviljoen ontwikkeld is door LOOS.fm, een stichting gespecialiseerd in 'tijdelijke monumenten', ontstaan uit een multidisciplinair team van kunstenaars, architecten, stad- en cultuurmakers.

“Het voltooien van de bouw is niet het einddoel. Het resultaat niet de stenen massa of klinische architectuurfotografie, maar ruimte die werkt en kan blijven werken, ook wanneer deze in de toekomst een nieuwe betekenis zou krijgen.” - **Michiel de Wit**

Beheer en exploitatie van het PET paviljoen heeft bijgedragen aan wat het team verstaat onder '*meer dan architectuur*' en het inzicht dat '*architectuur begint, daar waar het bouwen stopt*'.

projectDWG.com

LOOS.fm

petpavilion.nl